no. 6
september
2017

ARTIMAGAZINE VAN EN DOOR ARTILEDEN

ARTICULA

Aart Lamberts 1947-2015

Compromisloos beeldhouwer

'Nietsontziend was Aart', vertelt zijn weduwe Lydia Lamberts-Gregoire. 'In alles, in zijn passie, in zijn voorkeuren en in zijn afwijzingen. Compromissen sluiten wilde hij niet. Ook niet waar het hemzelf betrof.'

Camiel Hamans

'Daarom dat hij al vrij kort na zijn academietijd afstand begon te nemen van het herkenbaar figuratieve, dat hem makkelijk afging en waar hij veel succes mee had. Hij ging op zoek naar een abstractere, gestileerde vorm, waarin wel nog figuren herkend konden worden, maar die niet meer anekdotisch waren en daardoor een grotere zeggingskracht kregen. Het kostte hem veel inzet om die nieuwe stijl te ontwikkelen, maar hij gaf niet op.'

Brandhout

Twee jaar geleden is beeldhouwer Aart Lamberts overleden. In september is hij met zijn werk teruggekeerd in Arti, de plaats en de vereniging waar hij aan verknocht was. In de jaren tachtig en negentig was hij lid van de beoordelingscommissie, organiseerde hij met de sociëteitscommissie Brandhoutconcerten, waarvan de opbrengst bedoeld was om de vleugel die voor niets meer deugde dan voor brandhout door een goed instrument te vervangen en zette hij zich in voor de restauratie en het behoud van de karakteristieke beelden aan de gevel. Aart stond bovendien aan de wieg van de tentoonstelling *Arti* in D'Eendt, een expositie van Artileden in de toen spraakmakende Galerie D'Eendt in de Spuistraat.

Over Leven

Aarts werk wordt getoond onder het motto *Over leven*. De expositie belicht beide facetten van de titel: het werk dat Aarts leven uitmaakte is te zien, maar ook wordt aangetoond hoe dit werk hem overleeft en voortleeft. Tenslotte is Aart ook zelf te zien op de expositie. De broers Willem en Boele Weemhoff hebben Aart jarenlang gevolgd met hun camera. 'Willem had ooit een camera op de kop getikt, wilde daarmee wat doen en benaderde Aart of hij >

foto familie

Aart Lamberts

Inhoud

Beeldhouwer Aart Lamberts was compromisloos 1
Verhuur Rokin 114 4
Frans Lasès: Andy 5
Verzamelaar Jac Maas 6
Barbara van Ittersums *Uncut 2* in de sociëteit
De vier muzen van Arti, ook wel de Tantes 7
Museumnacht 2017 in Arti 8
Bonne ten Kate debuteert als schrijver 9
Zolderschatten 10

hem mocht filmen. Later waarschuwde Aart hem als er een onthulling was zodat hij die kon vastleggen. Uit het materiaal hebben de broers nu samen een documentaire samengesteld.' In de film zitten ook beelden uit een eerdere documentaire die Pieter Verhoeff van Aart gemaakt heeft, toen hij net van de Rijksakademie af was. De tentoonstelling laat het werk zien dat in het atelier stond toen Aart overleed. 'Eigenlijk is het bedrijf nog intact. Alles op het atelier ligt er nog zo bij, alsof Aart de zaken morgen weer kan oppakken. We laten veel klein werk zien, maar ook een paar grotere beelden en beelden waarvan de mallen nog bestaan en waarvan, als er nog ruimte in de oplage is, desgewenst nog nieuwe exemplaren gegoten kunnen worden. Het is een verkoopexpositie.'

Foto: Wim Ruigrok
Alles op het atelier ligt er nog zo bij

Chamotte

'Aart was een leerling van Piet Esser en modelleerde. In het begin met boetseerwas, naderhand toen hij hogere eisen aan zichzelf begon te stellen en het zichzelf moeilijker nwilde maken met chamotteklei en het nog lastigere gips. Hakken heeft hij nooit gedaan. Hij wilde wel en vroeg toestemming om les te mogen nemen bij Theresia van der Pant – de beeldhouwster van het Wilhelminabeeld tegenover Arti – maar daar kreeg hij geen toestemming voor van Esser. In het begin heeft hij veel portretkoppen gemaakt. Vaak ook om den brode en omdat hij nogal wat opdrachten kreeg. Hoewel Aart naderhand in zijn grotere beelden veel minder gedetailleerd is gaan werken, bleef hij aardigheid houden in het maken van portretten. Zijn laatste beeld is een portret.'

Foto: Mario Golsteijn
Verzetsmonument Eendracht

Gespaarde centen

'Dat hij kunstenaar zou worden, stond absoluut niet in de sterren geschreven. Aart was de oudste zoon in een arbeidersgezin uit Amsterdam-Oost. Op zijn veertiende moest hij werken en thuis het meeste van zijn geld afdragen. Hij begon als leerling op een architectenbureau, waar hij vlakjes moest inkleuren, die anderen bedacht hadden. Na een paar jaar kreeg hij daar genoeg van en zo op zijn zeventiende, achttiende begon hij een reeks losse baantjes en nachtdiensten, die beter betaalden. Hij probeerde steeds wat opzij te leggen en als hij dan weer een paar centen gespaard had, nam hij daarvan tekenlessen. Het was een immens gevecht met thuis: ruzie en vechtpartijen. Aart zette echter door. Hij had een ijzeren wil. In die jaren kreeg hij ook hersenvliesontsteking. Toen hij herstelde, mocht hij van de controlearts niet meer thuis blijven wonen. Hij vond een kamer bij de kunstschilder Groenenstein aan de Overtoom en kwam zo langzamerhand in de wereld van de kunst terecht. Hij meldde zich met een map tekeningen bij de Kunstnijverheidsschool, nu de Rietveld, maar die stuurde hem door naar de Rijksakademie, want daar kon je opgeleid worden tot vrij kunstenaar. Op de academie had hij veel succes. Hij heeft drie keer de Uriot-prijs gekregen en werd ook genomineerd voor de Prix de Rome.'

Van der Hart

'Die academiestijl heeft hij vrij snel achter zich gelaten. Zijn werk bleef monumentaal en figuratief, maar niet meer verhalend herkenbaar. Hij vergrootte de menselijke figuren, zodat ze ongeveer torentjes werden. Twee of drie bij elkaar, vaak met iets als een tafel er tussenin. Zijn beelden kregen titels als Communicatie of Ontmoeting. In het Oosterpark, vlak bij ons huis staat zo'n beeld met de titel Communicatie. In Geuzenveld staat een verzetsmonument van Aart, Eendracht, uit 1980. Daar staan de figuren juist wel schouder aan schouder. In Velsen staat Kanaalgravers, een eerbetoon aan de mannen die het Noordzeekanaal gegraven hebben. Drie losstaande, maar naast elkaar staande figuren.

Op de Nieuwe Ooster heeft Aart het grafmonument voor zijn jeugdidool voetbalinternational Cor van der Hart gemaakt, een beroemde stopperspil uit de jaren vijftig, een even onverzettelijke Amsterdammer als Aart.'

Over leven, Een Retrospectief.
Beelden van Aart Lamberts, Arti, tot en met 24 september>

Beelden Aart Lamberts in en om Amsterdam

1. Portret Marconi 1973

   Radio Holland, destijds geplaatst in hoofdkantoor Jan Rebelstraat 20, Amsterdam. Mogelijk verplaatst naar kantoor in Rotterdam.

2. Marie 1974

   Flat Frissenstein, op kunstwerk van Berend Peter Hogen Esch, mogelijk verplaatst?

3. Springer 1974

   Eerst andere locatie, nu Centrum Robert Koch, Robert Kochplantsoen 35, 1097 GG Amsterdam

4. Eendracht 1980

   Hoek Ruys de Beerenbrouckstraat en Aalbersestraat,
   Geuzenveld Amsterdam

5. Tuinman 1983

   Binnentuin Woonzorgcentrum De Gooyer, Amsterdam Oost

6. Portret oprichter Lydia Lamberts-Greg omstreeks 1984

   Woonzorgcentrum De Gooyer Amsterdam Oost

7. Nicolaas Kroese 1989

   Portretreliëf op de gevel van restaurant D'Vijff Vlieghen, Spuistraat Amsterdam

8. Communicatie 1989

   Bij Het Oude Raadhuis, Aalsmeer

9. Wachters 1990

   Hal kantoorgebouw Beukenhorst, Hoofddorp

10. Communicatie 1991

    Park Westwijk, Amstelveen

11. Communicatie 1992

    Koningin Wilhelminaplein, Amsterdam

12. Verwachtingsvol 1992

    Koningin Wilhelminaplein, Amsterdam

13. Wachter 1992

    Woonflat Zeezigt, Diemen Noord

14. Ontmoeting 1992

    Woonflat Meerkoet Diemen Noord

15. Communicatie (onder de titel Ontmoeting) 1995

    Bij woonflat Middenveldse Akerpolder, Amsterdam

16. Lydia 1995(?)

    Hal wooncomplex Hammondstraat, Amsterdam

17. Communicatie 1996(?) (Hetzelfde beeld als in het Oosterpark)

    Voor de hoofdingang van hoofdkantoor SFB, Basisweg, Amsterdam

18. Kanaalgravers 2004

    Pontplein, Velsen

19. Grafmonument Cor van der Hart 2007

    Begraafplaats De Nieuwe Ooster, Amsterdam

20. Communicatie 2009

    Noordkant Oosterpark, Amsterdam

colofon

Articula is een programma- en verenigingsmagazine van Arti van en door Artileden

Hoofdredactie: Camiel Hamans
Eindredactie: Tia Lücker
Redactie: Edu Braat, Simon Barteling
Fotografie: Wim Ruigrok
Vormgeving: Frans Smit

Kopijaanwijzingen en advertentie-tarieven: zie website:
http://www.arti.nl/algemene-informatie/de-vereniging/#articula

Emailadres: articula@arti.nl

Foto: Frans Smit

Verhuur Rokin 114

Rumoer op de 2203ste Algemene Ledenvergadering

De sociëteit zat bombol op maandag 11 september. Een aantal leden had verzocht om een speciale Algemene Ledenvergadering (ALV) over een onderwerp dat de gemoederen achter de schermen al maanden druk had beziggehouden: de verhuur van de voorruimte van Rokin 114.

Edu Braat

Het bestuur heeft deze ruimte met ingang van 1 juli van dit jaar voor een periode van twee jaar verhuurd aan een externe partij (een detacheringsbureau). Het is onderdeel van een pakket maatregelen om de financiële resultaten van Arti te verbeteren. Niet alle leden waren het daarmee eens en er was een groep leden die bezwaar maakte tegen de gevolgde procedure; die groep wilde alsnog een alternatief ter discussie stellen. En een aantal anderen was het daar helemaal niet mee eens met als gevolg dat de

Foto: Frans Smit

spanning en de emoties in het begin van de bijeenkomst hoog opliepen. Er werd met stemverheffing gesproken en men liet elkaar niet uitpraten.
Maar voorzitter Babeth Vanloo bleef rustig en riep op tot kalmte en na wat geharrewar over de agenda bleef die intact en lichtten voorzitter, penningmeester en een juridisch raadsman van het bestuur achtereenvolgens de genomen beslissingen uitvoerig toe, regelmatig geïnterrumpeerd door boze leden uit de twee kampen.
Toen voldoende stoom was afgeblazen, bedaarden de leden en werd steeds duidelijker dat het bestuur het volste recht heeft om operationele beslissingen te nemen, dat er niet onstatutair gehandeld was en dat gedane zaken geen keer nemen.
Daar nam de ALV uiteindelijk genoegen mee en zo blijft alles zoals het is.
Daarna werd er nog lang en geanimeerd doorgepraat aan de bar.

Het verslag van de ALV 2203 is op te vragen bij het secretariaat.

Foto: Frans Smit

Andy

Frans Lasès

Elke maand mag een ontwerpteam van *NOS Design* een filmavond verzorgen voor de collega's. Wanneer wij aan de beurt zijn, besluiten we Andy Warhol als filmregisseur centraal te stellen. *The Couch* (1964), zijn meest spraakmakende film, lijkt ons een geslaagde keuze. Tot zover niets aan de hand. Denken wij. Wat wij ons niet gerealiseerd hebben: van deze 16 mm film bevindt zich geen enkel exemplaar in Nederland. Alleen het MOMA en The London Film Museum beschikken over een kopie. Het lijkt ons het handigste om de Londense te lenen. 'Shipping? No way!' krijgen we te horen. Na dagen van overleg - zowel met mensen van het museum, als met de verzekeraar, als met ons - komt het verlossende woord uit Londen. De filmrol mag voor deze ene projectie heel even het land uit, mits continu bewaakt door een meereizende museummedewerker. Huur, verzekering, reis- en verblijfkosten komen voor rekening van de huurder. Pardon? Met lichte schroom brengen wij het afdelingshoofd de onverwachte tijding. Maar in de jaren tachtig reiken de bomen tot in de hemel, dus gaat - na wat overtuigingswerk - het licht op groen. Een week later stapt een Londense museummedewerker met de waardevolle bagage op de trein. In Sheerness neemt hij de nachtboot naar Vlissingen en stapt vervolgens op de Intercity naar Hilversum. Ruim op tijd arriveert hij in het NOS Hoofdgebouw. Tot het moment van aanvang waakt hij over de filmdoos alsof het zijn kind betreft. 's Avonds in het filmzaaltje legt hij de film in de projector en wijkt niet van zijn plaats ernaast. Wanneer onze collega's het van wierook bezwangerde zaaltje betreden, komen zij meteen in de juiste sfeer. Aan de wanden hangen portretten van Warhol en *stills* uit zijn films. Naast de katheder staat een meer dan manshoge fles Andy Allesreiniger opgesteld, op mijn verzoek gemaakt door bouwers van de decorafdeling. Drugsgebruik is niet toegestaan, kinderachtig. Ik houd een inleidend praatje en wens mijn gehoor een aangename voorstelling. Hierop verlaat de fles Andy – waarin zich een stagiair bevindt – geheel in stijl het zaaltje, de aanwezigen in verwarring achterlatend.

Schoon genoeg, 2017 (m.m.v. Herjanne)

Op teken start de museumman hoogstpersoonlijk, want een van de voorwaarden, de projectie. Wat onze nietsvermoedende collega's te zien krijgen, doet hun wenkbrauwen fronsen en hun oren gloeien. De vijftig minuten durende zwijgende zwart-wit film toont 'wellustige hoogstandjes', uitgevoerd op een bank in *The Factory*. Beroemde underground figuren als Baby Jane Holzer, Allen Ginsberg en Taylor Mead geven acte de présence. Na enkele minuten wordt duidelijk dat er noch van enige plotontwikkeling noch van dialoog sprake is en zal zijn. Het publiek begint zich merkbaar ongemakkelijk te voelen. Vijftig minuten naar een bank kijken kan dan lang duren. De ruimte voortijdig verlaten zou gezichtsverlies betekenen, dus houdt iedereen tandenknarsend dapper vol. Als het verlossende licht aangaat, verlaten de collega's met een weeïg gevoel in de onderbuik het zaaltje. De museumman bergt de film weer veilig op. De nachtboot haalt hij niet meer, hij laat zich per taxi naar zijn hotel rijden. De volgende filmavond zal in het teken staan van *The Sound of Music*.

www.franslases.nl
info@franslases.nl
www.franslases.blogspot.nl

Verzamelaar Jac Maas: kunst als opponent

‘Het is fijn dat meer mensen het hebben gezien’

Foto: Wim Ruigrok

Jac Maas

‘Kunst als oriëntatie spreekt me aan en het idee van een sociëteit ook.’ Dat zegt Jac Maas, sinds een jaar of vier kunstlievend lid van Arti et Amicitiae. Hij vindt de sfeer bij Arti heel goed, maar vindt het jammer dat hij weinig nieuwe mensen leert kennen.

Tia Lücker

Maas is verzamelaar en heeft zijn werken echt opgehangen voor de vereniging. De uitgekozen werken uit zijn verzameling hingen voor de vakantie in de sociëteit. Sinds zijn achttiende verzamelt hij litho’s, prenten, posters en schilderijen. Hij is vaste bezoeker van kunstbeurzen in binnen- en buitenland, waardoor hij ook werk van jonge beginnende kunstenaars ziet. Ook in galeries koopt hij en soms gaat hij naar het atelier van een kunstenaar om het werk te zien.

‘Ik streef ernaar drie of vier werken van een kunstenaar te hebben. Mijn voorkeur gaat uit naar zee, bomen en de galaxy, het sterrenstelsel. Als ik posters en litho’s niet meetel heb ik ongeveer veertig grote werken; die zouden ook hier kunnen hangen. Ik vind het fijn dat meer mensen de werken die ik heb verzameld hebben gezien. Ik kreeg ook leuke reacties.’
Wat Maas aantrekt krijgt meer aandacht en in gedachten is hij bezig met de muren in zijn huis: waar kan het nieuwe werk hangen? ‘Ik houd er niet van werk in bubbeltjesplastic op te slaan. En de plaats waar werk komt te hangen is belangrijk. Dat speelde ook hier in de sociëteit.’
Hij is vol lof over Harald Schole, curator van de tentoonstellingen in de sociëteit, die hem hielp de werken op te hangen. ‘Harald dacht heel goed mee.’

Barbara van Ittersums *Uncut 2* in de sociëteit:

‘Ze zullen het weten bij Arti’

‘Dit is voor mij echt een mijlpaal, ik vind het hartstikke leuk om werk te laten zien.’ Dat zegt fotografe Barbara van Ittersum die haar eigen verzameling exposeert in de sociëteit en een aantal kunstwerken van door haar bewonderde kunstenaars. Bepaald geen kabbelend werk.

Tia Lücker

The war within door Benoit Hermans

‘Het is belangrijk dat het werk een emotie oproept, dat het niet gewoon is. Het is niet altijd esthetisch, het roept wel iets op, er zit een verhaal aan vast. Het werk hier is niet voor de hand liggend.’ Van Ittersum houdt van collages. Ze voegde voor de tentoonstelling aan haar eigen verzameling, veelal kleine gekochte of gekregen werkjes ook werk van kunstenaars toe die ze bewondert. Bijvoorbeeld een foto van Marlo Broekmans, *Pulpo Play*, die al voldoende rumoer heeft opgeleverd: een octopus gedrapeerd over het kruis van een vrouw. ‘Die foto is wat je noemt een statement. Wat hier hangt is gecensureerd door Facebook.’

Prikkelend

Van Ittersum is niet bang voor rauw werk en ze maakt het de kijker niet behaaglijk: ‘Ze zullen het weten bij Arti.’
Ze vindt het fantastisch dat de kunstenaars hebben meegewerkt. Ook van haar idool Benoit Hermans hangt er werk, een ‘steengoede’ assemblage.
Van Ittersum: ‘Er zijn kunstenaars die in een impasse zitten en die dit heel goed kunnen gebruiken voor zichzelf. Dat geldt ook voor mij. Het is heel goed dat het werk er hangt. Prikkelend werk, dat moet het zijn.’

Mijn Collectie: Uncut 2

14 augustus tot 10 november 2017

De vier muzen van Arti

In 1840 betrok de op 6 december 1839 opgerichte vereniging Arti et Amicitiae een pand aan het Rokin, de Grand Salon Duport, vlak bij de hoek van het Spui.

Ria Stork

Medeoprichter M.G. Tetar van Elven ontwierp in 1841 voor de eerste verdieping een kunstzaal. Na het aankopen in 1855 van het hoekpand, hotel Het Wapen van Utrecht, kreeg de toen 26-jarige architect J. Leliman de opdracht voor een verbouwing. Hij ontwierp een tweede tentoonstellingszaal, een kopie van de eerste en een nieuwe voorgevel. Deze façade is nu een Rijksmonument.
Er werden zes medaillons aangebracht boven de ramen op de begane grond met afbeeldingen van Lucas van Leyden, Hendrick Goltzius, Hendrick de Keyser, Rembrandt, Jacob van Campen en Jacob van Ruysdael. De beeldhouwer Frans Stracké kreeg van het toenmalige bestuur de opdracht voor het ontwerpen van, zoals ze wel worden genoemd, vier muzen die de bouw-, beeldhouw-, schilder en graveerkunst vertegenwoordigen . De twee meter hoge beelden waren van geschilderd grenenhout en werden niet op maar tegen de gevel geplaatst. Tevens ontwierp Stracké in de nok van het pand het embleem van Arti, de ossenkop, symbool van de evangelist Sint Lucas, patroon van het vroegere kunstenaarsgilde. Dit embleem wordt nog steeds gebruikt.

Van de gevel
De verbouwing van 1893 tot 1894 door H.P.Berlage en A.C. Bleys was geheel inpandig en is grotendeels nog behouden gebleven, zoals het bijzondere trappenhuis en de meubels.
Tijden de restauratie in 1962 onder leiding van architect J.Schipper werden de beelden van de gevel gehaald omdat het gevaar dreigde dat ze verloren zouden gaan. Ze werden gerestaureerd door Piet Kusters, die er acht jaar voor nodig had. Ze kwamen een voor een weer terug, maar nu in de sociëteit waar ze nog steeds prominent aanwezig zijn.
Na de verbouwing in 1989 door Pieter Zaane werden er vier bedrijven gevonden die de kosten voor hun rekening namen om van de beelden in groen gepatineerd brons afgietsels te maken. Bouwkunst: door BNA, bond van Nederlandse Architecten, Beeldhouwkunst: door Exploitatie Maatschappij de Purmer, Graveerkunst: door Amstelland Vastgoed bv,
Schilderkunst: door Interval bv.

Foto: Wim Ruigrok
De ossenkop

Honderden stukjes
Na het plaatsen tegen de gevel werden de door de gemeente aangebrachte spots op de beelden aangestoken. Een bijzonder moment en een feestelijke avond. Het is zeker de moeite waard om de beelden in de sociëteit eens van dichtbij goed te bekijken: tientallen, zo niet honderden stukjes hout zijn te zien waarmee ze gerestaureerd zijn, heel bijzonder.
Op de sokkels zit onderaan een klein koperen plaatje met de naam van het bedrijf.
Er kwam in 1989 ook een heuse leestafel op de plaats van het tweede biljart en gemaakt van het tweede biljart. Berlage had de beide biljarts ontworpen. Ook op de leestafel zitten twee koperen plaatjes met de tekst: Deze leestafel kwam tot stand dankzij de Stichting Vrienden van Arti

Foto: Wim Ruigrok

Nogmaals: de vier muzen

De meer dan levensgrote houten dames die de sociëteitsruimte domineren geven de ruimte een serene sfeer, een beetje de sfeer van een kerk, in dit geval een kunstkerk.

Simon Barteling

Martin Schouten noemt ze in het jubileumboek van Arti (2014) de Tantes, maar de aanblik van deze koel neerblikkende dames geven geen warm gevoel. Ze stellen de schilder-, graveer-, bouw- en beeldhouwkunst voor, dus de werkterreinen van Arti-leden. Dat valt overigens uitsluitend af te leiden uit de attributen: palet, pers, winkelhaak en hamer en torso. Verder hebben de dames veel gemeen. Strak in 't vel, redelijk fors postuur, royaal met kledij omhangen. Zo rond de dertig, niet door menselijk leven aangeroerde Griekse godinnen zijn het. Gemaakt van Amerikaans grenen, een harsrijke houtsoort, die het buiten ook lang uithoudt maar niet eeuwig.

Afgietsels

Ruim honderd jaar hebben ze de gevel van Arti gesierd, tot 1962. Toen waren ze zodanig aangetast dat ze bij de toenmalige verbouwing niet zijn herplaatst. De beelden zijn – kundig – gerestaureerd en in 1989 zijn er bronzen afgietsels gemaakt, die sindsdien de gevel sieren.
De maker van de beelden was Frans Stracké (1820 – 1898), telg van een uit Duitsland afkomstig geslacht van beeldend kunstenaars. Ook de bronzen medaillons boven de ramen, met de hoofden van beroemde Nederlandse kunstenaars, zijn van hem. In 1868 werd hij als hoogleraar aan de Rijksacademie voor beeldende kunsten in Amsterdam aangesteld. Dat bleef hij tot 1889. Hij is in 1898 in Baarn overleden.
In Amsterdam is werk van hem te vinden onder meer in het Rijksmuseum, de Oudemanhuispoort (buste Minerva), Westerbegraafplaats (monument Nicolaas Pieneman) en Zorgvlied (praalgraf van de familie Dorrepaal).

Foto: Wim Ruigrok

Museumnacht in Arti

Het Mysterie van de Waarheid

Elke eerste zaterdagnacht van november is het bal in Amsterdam: Museumnacht. Meer dan vijftig musea en kunstinstellingen openen 's avonds en 's nachts hun deuren en meer dan dertigduizend belangstellenden spoeden zich van locatie naar locatie. Ook naar en in Arti.

Dit jaar is het thema Het Mysterie van de Waarheid, niet in de zin van Multatuli die Max Havelaar liet zeggen: 'Ik zeg waarheid én gezond verstand, en hier blijf ik bij', maar eerder in de zin van de vreedzame wereldverbeteraar Rabindranath Tagore, die stelde: 'If you shut your door to all errors truth will be shut out'.
Organisatoren van de Arti Museumnacht, Merel Noorlander en Arjen Lancel, kwamen op het idee om de waarheid centraal te stellen bij het zien van een tv-programma over jongeren en hun bronnen van kennis. Zij zouden, werd gesteld, door de bomen het bos niet meer zien. Feiten en *fake* worden opgediend alsof er geen verschil is, hooguit in kijkrichting of perspectief. Daarom is het van belang om in deze Museumnacht, die vooral gericht is op jongeren, dit thema te belichten.
Arti wordt daartoe omgebouwd tot een 'empirisch museum', waarin het mysterie wordt geopenbaard: bezoekers worden geconfronteerd met een wereld van filterbubbels, alternatieve feiten, onomstreden waarheden, mythes, leugens, fictie, zekerheden en *post-truth*, gepresenteerd door kunstenaars die zich voordoen als wetenschappers. Want beweerde Picasso al niet dat 'kunst een leugen is om de waarheid te vertellen'?
De Arti-Museumnacht van 4 november is het startpunt voor een zevendaagse manifestatie, waarbij bezoekers een parcours kunnen volgen langs video- en geurinstallaties, door laboratoria, tijdens performances en door het gehele gebouw. Het publiek wordt zowel uitgedaagd tot actieve deelname in interactieve apparatuur en settings als uitgenodigd mee te denken op een avond van lezingen en voordrachten. **Op 10 November sluit Het mysterie van de Waarheid met een mini-Museumnacht.**

Arti-Museumnacht: 4 november tot 02.00 uur: Het Mysterie van de Waarheid.

Fotograaf, beeldend kunstenaar en nu ook schrijver

Eind april presenteerde Bonne ten Kate (1934) op één dag twee boeken in Arti: zijn roman *Kieperkanje* , een verbastering van *Qui perd, gagne* en een novelle *Op Drift*. Alsof hij met een dreun duidelijk wilde maken dat hij een nieuwe richting in is geslagen.

Camiel Hamans

Waarom ben je op een leeftijd dat anderen op hun lauweren gaan rusten nu ineens gaan schrijven?
'Ik heb mijn hele leven geschreven. Ik vond Nederlands het leukste vak op school. Ik ben geboren in Nederlands-Indië. Mijn vader was daar inspecteur van het onderwijs. Hij was anders dan de planters, hij voelde een christelijke roeping om de inlanders te verheffen en ontdekte toen dat die mensen een hoge beschaving hadden, waardoor hij een groot respect kreeg voor de Indonesiërs. Mijn vader verzamelde veel. Dat is allemaal verloren gegaan, bleek toen we uit de kampen kwamen. Behalve het tafelzilver, dat hadden de bedienden in de dessa begraven.'

Terug naar de vraag: waarom ben je na je tachtigste gaan publiceren? Je hebt al naam gemaakt als fotograaf en beeldend kunstenaar, waarom nog een derde kunst erbij?
'Van mijn vader leerde ik tekenen. Hij fotografeerde ook, met van die grote klapcamera's met platen erin. Zo heb ik leren fotograferen. En ik speelde in zijn werkplaats waar hij zelf onze meubels repareerde en als hobby van alles maakte. Ik speelde met zijn gereedschap en zag daar personen in of gezichten. Dus veranderde ik dat gereedschap in poppen, maskers of excentrieke figuren.

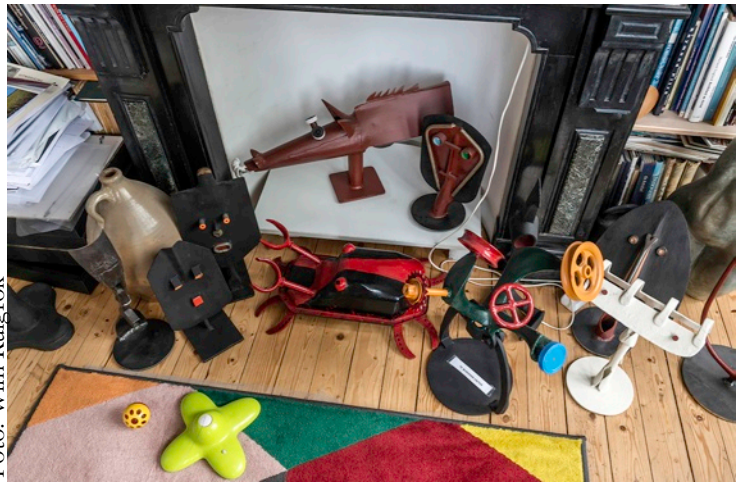
Foto: Wim Ruigrok

Werk van ten Kate

Ook de keukenspullen van mijn moeder nam ik onderhanden en transformeerde ik in beelden. Dat is de oorsprong van mijn 'schroothoopkunst'.

Foto: Wim Ruigrok

Bonne ten Kate

'Mijn moeder was een goede pianiste en zij heeft me muziek bijgebracht. Daarin had ik ook wel door willen gaan, maar het zijn de fotografie en de beeldende kunst geworden. Ook niet meteen, want eerst ben ik gaan studeren. Aanvankelijk theologie.

'Godsdiensten zijn een pot nat; ze beloven allemaal een heilstaat, ze zijn allemaal autoritair en niet menslievend'

Van vaders kant stam ik uit een predikantenfamilie. Ik was geïnteresseerd in de fenomenologie der godsdiensten. Maar toen ik een tijdje bij Mönnich college gelopen had, begreep ik dat alle godsdiensten een pot nat zijn. Ze beloven allemaal een heilstaat, ze zijn allemaal autoritair en niet menslievend.' >

Toch nog een keer: wat is de reden dat je nu als schrijver debuteert?
'*Kieperkanje* heb ik geschreven tijdens de Koeweitcrisis. Een dispuutgenoot van me zou het onderbrengen bij een uitgever.
Hij vroeg de literair criticus en hoogleraar Nederlandse letterkunde Jaap Goedegebuure om commentaar. Die was niet erg positief. Met dat commentaar erbij heeft mijn vrind het aan Maarten Asscher gezonden. Die was toen uitgever bij Meulenhoff. Asscher wees het manuscript af. Hij zal wel niet meer gelezen hebben dan dat leesrapportje van Goedegebuure. Twee jaar geleden heb ik het boek weer eens boven water gehaald en er zeventig pagina's uitgehaald.

Foto: Wim Ruigrok

Ten Kate in zijn atelier

De Tweede Wereldoorlog is mijn litteken. Ik ben door de Japanners geïnterneerd. Omdat die oorlog me zo fascineert, omdat ik het machtstreven in en achter de mens wil leren kennen, omdat ik nihilisten als Hitler, Mao, Trump, Erdogan wil proberen te begrijpen, heb ik een novelle geschreven over de Tweede Wereldoorlog en het Franse verzet. Vrienden van me zeggen dat het verfilmd moet worden. Het is geschreven als een scenario.'

Waarop heb je je gebaseerd bij het schrijven van Op Drift*?*
'Ik heb veel research gedaan, bij het NIOD en veel gelezen over het Franse verzet en de doorgangsroutes naar Zwitserland.'

'Het boek is fictie en dus kan ik alles laten gebeuren wat ik bedenk'

Maar dan begrijp ik het toch niet goed. Je laat Simone Signoret en Yves Montand al samen zijn, terwijl die elkaar pas na de oorlog ontmoet hebben en je laat ze een grote rol in het Parijse verzet spelen, terwijl ze daar niet bij betrokken waren. Waarom?
'Mijn boek is fictie. Maar Signoret en Montand woonden in de tijd dat ik in Parijs was echt op het adres dat ik in het boek noem. En Lacan heeft echt in de Rue de Lille gewoond en was huisarts van Picasso met wie hij een moeizame relatie had. Lacan wilde alleen maar over zeldzame eerste drukken praten, wat Picasso ontzettend ergerde "want ik ben ziek".'

Lacan huisarts? Vanaf midden jaren dertig was hij actief als psychoanalyticus en publiceerde over zijn vak. Hij kende Picasso, want hij speelde een rol in het intellectuele en artistieke Parijse leven van de jaren dertig. Maar waarom kies je bestaande figuren voor een fictioneel werk en geeft die personen een geschiedenis die niet klopt met wat er in hun leven werkelijk gebeurd is?
'Het verhaal is vooral kernachtig, ook wel tragisch, maar door zijn kortheid wordt het pregnant. Het boek is fictie en dus kan ik alles laten gebeuren wat ik bedenk.'

Ook een Duitse ambassade laten functioneren in het bezette Parijs, alsof de nazi's diplomatieke betrekkingen onderhielden met hun eigen zetbaas? Maar goed, het is duidelijk waarom je deze oorlogsnovelle wilde schrijven, maar waarom heb je Kieperkanje geschreven, het verhaal van een mislukte liefde?
'*Kieperkanje* is een ervaring die ik van me wilde afschrijven, net zoals ik dat ook met mijn KZ-syndroom gedaan heb tijdens mijn therapie. Ik heb er drie maanden aan geschreven. Toen was ik het kwijt.' <

Bonne ten Kate, *Kieperkanje*. Uitgeverij Servo, Rolde 2017. ISBN 9789057861468. € 23,90
Bonne ten Kate, *Op Drift*. Rolde, Uitgeverij Servo, Rolde 2017. ISBN 9789057861451. € 18,90

Uit de oude doos

Zolderschatten van Arti

Op de zolder van Arti stond een aantal dozen met prenten uitgegeven door de Vereeniging tot Bevordering van Beeldende Kunsten. Het Arti-bestuur had deze vereniging in 1845 opgericht om de belangstelling voor de beeldende kunsten onder de aandacht van een zo groot mogelijk publiek te brengen, door het kopen van kunstwerken op tentoonstellingen en deze onder de leden te verloten.

Antoinette Frijns

Iedereen kon lid worden door het kopen van een of meer aandelen. Met deze aandelen – het bewijs van lidmaatschap - lootten de leden mee in de jaarlijkse verloting.
Als premie of troostprijs kregen de leden op wiens lot geen prijs was gevallen een gravure, ets of litho. >

Als aan het eind van het jaar alle prenten waren uitgereikt, verviel de plaat aan het Weduwen en Wezenfonds van Arti, die hiervan afdrukken kon verkopen.

Premieprenten

De premie-uitgaven werden in opdracht van het Arti-bestuur door Arti-kunstenaars gemaakt. De eerste prent die de leden kregen, was een gravure van geringe omvang van J.W. Kaiser naar een portret van J.W. Pieneman dat speciaal voor dit doel door zijn zoon was geschilderd. Naast prenten naar beroemde schilderijen, zoals *Het Prinsesje* van P. Moreelse uit het Rijksmuseum, werden er ook originele prenten gedrukt zoals *De Magere Brug te Amsterdam* van kunstschilder en etser Salomon Garf.

De premie-uitgaven werden door Arti-kunstenaars gemaakt in opdracht van het bestuur

Baby kleurenlitho door Jan Sluijters

Prijsvraag

In 1852 waren de leden ontevreden over het formaat van de prent. Zij wensten een gravure op groot formaat, die ze als versiering aan de muur konden hangen. Dat was niet wat het bestuur voor ogen stond want, passend in de tijdgeest, was het doel van de vereniging het grote publiek via de kunst vaderlandse deugden aan te leren.

Het bestuur zwichtte en besloot om de twee jaar een 'kapitale gravure' als premie uit te reiken met een onderwerp uit de vaderlandse geschiedenis.

Toen op het einde van de negentiende eeuw het ledental daalde omdat de onderwerpen van de prenten niet meer bij het grote publiek in de smaak viel, werd besloten een prijsvraag uit te schrijven waaraan alle Nederlandse kunstenaars konden meedingen. Zij dienden daarvoor een ets in te leveren ter grootte van 50 bij 38 centimeter, hetzij oorspronkelijk werk hetzij een reproductie zonder bepaling van onderwerp en genre. Toen de inzendingen wat aantal en kwaliteit betreft tegenvielen, werd al snel besloten geen prijsvraag meer uit te schrijven.

De magere brug te Amsterdam ets door Salomon Garf

Oorspronkelijk

Nadat een aantal jaren als premie een album met reproducties naar tekeningen of schilderijen van beroemde werken was uitgegeven, werd op verzoek van leden de daaropvolgende jaren oorspronkelijke etsen of litho's uitgereikt. Zo ontvingen de leden in 1934 de kleurenlitho *Baby* van de bekende Arti-kunstenaar Jan Sluijters. De laatste premieplaat *Landschap in Limburg* (1963) was een ets van Hans van Dokkum. <